

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерски съвет

Държавна агенция за закрила на детето

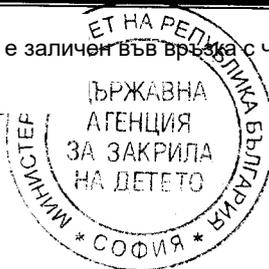

ОДОБРЯВАМ:

Д-Р ЕЛЕОНОРА ЛИЛОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДАЗД

Подписът е заличен във връзка с чл. 4, ал. 2 и чл. 6, ал. 3 от Регламент (ЕС) 2016/679

Практически насоки

за работещите в образователната система за подкрепа на детето

в ситуации на раздяла и конфликт между родители

Въведение

Настоящите практически насоки са създадени във връзка със защитата на най-добрия интерес на детето и правото му да се отглежда и възпитава от двамата родители.

В ситуация на родителски конфликт и спорове за родителски права специалистите в детските градини и училища следва да са информирани за риска, който крие тази ситуация за детето, както и да бъдат подкрепени с насоки за предприемане на необходимите действия по компетентност. Родителският конфликт дава отражение върху поведението и присъствието на детето в детската градина/училището, като в много случаи учителите/помощник-възпитателите са първите възрастни, които се сблъскват с последствията от неразбирателствата в семейството. Всяка ситуация на родителски конфликт има специфични особености, което е предпоставка за различен тип поведенчески и емоционален отговор в зависимост от индивидуалните особености и възможности за справяне на самото дете. В този смисъл е особено важно работещите с деца да имат необходимите знания за разпознаване на ранните сигнали за риск и за начина на реагиране, за да могат чрез съдействието на специалисти от компетентните служби да предприемат правилните действия и да посрещат специфичните потребности на децата, попаднали в такава ситуация.

I. Упражняване на родителски права и предприемане на защитни мерки при конфликт между родителите

Упражняването на родителските права и задължения, в контекста на нормативен регламент, се извършва по общо съгласие на родителите.

Родителите имат равни права, независимо дали са в брак (чл. 122, Семейен кодекс).

Родителските права и задължения се упражняват в интерес на детето от двамата родители – заедно или по отделно и когато родителят действа сам, той е длъжен да уведоми другия родител (чл. 123, ал. 1 от Семейен кодекс).

1051 София, ул. „Триадица“ № 2
тел.: +359 2 933 90 11, факс: +359 2 980 24 15
sacp@sacp.government.bg; www.sacp.government.bg

Всяко дете има право на лични отношения с родителите си, освен ако съдът не е постановил друго (чл. 124, Семейен кодекс).

В *съдебното решение* се определя местоживеенето на детето, упражняването на родителските права, личните отношения с него и издръжката на детето.

Когато спорът се решава от съда, родителят може да поиска *определяне на привременни мерки* относно грижата за децата и тяхната издръжка, като в този случай акта на съда е определение.

Родителят, на когото не са присъдени родителските права, не губи своето родителско качество, нито родителските права и задължения. Той има право да поддържа лични отношения с детето, посочени в бракоразводното решение или определението за привременните съдебни мерки. Има право да получава информация за развитието на детето във всички направления на живота, да проследява възпитанието и обучението на детето, както и начина, по който другият родител упражнява поверените му функции и извън времето за личния контакт.

Мерки за разрешаване на кризи и разногласия между родителите, които могат да се предприемат: медиация; предявяване на иск пред районния съд по настоящия адрес на детето (относно упражняване на родителските права, местоживеенето на детето, личните отношения с него и издръжката на детето; за ограничаване на родителски права; за лишаване от родителски права; за защитни мерки по Закона за защита от домашно насилие).

Ограничаване на родителски права над детето се предприема в случаите, когато поведението на родителя представлява опасност за личността, здравето, възпитанието или имуществото на детето или когато поради продължителна физическа или душевна болест или други обективни причини родителят не е в състояние да упражнява родителските си права.

Лишаване от родителски права над детето се предприема при особено тежки случаи – при опасност за личността, здравето, възпитанието на детето или когато родителят **без основателна причина трайно не полага грижи** за детето и не му изплаща издръжка.

Компетентен да постанови ограничаване на родителски права или лишаване от родителски права е съдът – *по искане на другия родител, на прокурор или на дирекция „Социално подпомагане“ пред районния съд по настоящия адрес на детето.*

Във връзка с професионалните си задължения ръководството и отговорните за детето служители в детски градини и училища имат право да знаят и да изискат от родителя, упражняващ родителските права над детето, съдебно решение, когато има:

- решение за упражняване на родителските права или определение за привременните съдебни мерки;
- ограничения в някои правомощия на родител, въведени от съда;
- постановено лишаване на родител от права върху детето;
- издадена заповед за защита на дете по Закона за защита от домашното насилие.

Препоръка към ръководството на детското/учебно заведение: *Да се въведат във вътрешните документи за дейността на образователната институция правила за писмено информиране (с писмо или декларация) на директора от родители, при които е налице спор за упражняване на родителски права над дете и са настъпили ограничения на родителски права, с които учебното заведение трябва да се съобразява при необходимост. Уведомителното писмо/декларацията следва да бъдат придружени със съответни документи (влязло в сила съдебно решение или определение за привременни мерки от съда за*

упражняване на родителски права, съдебно решение за ограничаване на родителски права или за лишаване от родителски права, мерки за защита по Закона за защита от домашното насилие, споразумение и др.).

Информацията е необходима, за да се удостовери, кой от родителите има или няма право да взема детето от детската градина/училището, да получава информация за неговото физическо и психическо развитие (в случаите, при които има изрично ограничение за това), да провежда срещи с детето на територията на детската градина/училището и др. Директорите и учителите следва да знаят, че **родител, на когото не е предоставено упражняването на родителските права, не губи своите родителски права и задължения, както и правото регулярно да получава информация за образователното развитие на детето си и да участва в инициативи на образователната институция** (чл. 209 и чл. 210 от Закона за предучилищното и училищното образование).

В случай, че няма изричен съдебен регламент за ограничаване на права на родител, включително по Закона за защита от домашното насилие, следва да се има предвид, че родителят, на когото не е предоставено упражняването на родителските права, има право: да реализира контакт с детето си; да се интересува и получава информация за неговото развитие; да изразява позиция.

II. Родителските конфликти и последствията върху детето

Всяка ситуация на родителски конфликт е предпоставка за негативни последствия, засягащи живота на детето. Ограничаването на връзката и възпрепятстването на контактите с единия родител под влияние на другия родител води до различни емоционални и поведенчески реакции при децата и до нарушаване на правото на детето на контакт и отношения с двамата си родители. *Всички промени в поведението на децата* (не само единични, еднократни прояви) *могат да бъдат сигнали за конфликтна ситуация в семейството* или в най-близкото обкръжение на детето и изискват особено внимание от педагозите в детските градини и училищата.

Примери за рискова ситуация: психическо или физическо насилие, упражнено над дете от родител в образователната институция; ситуация на дърпане, теглене на дете от родител в опит за осъществяване на контакт с детето или за ограничаване на контакта му с другия родител; проява на вербална агресия по отношение на дете от родител и др.

Индикатори за разпознаване на потенциална конфликтна ситуация в семейството:

- занижаване на успеха и общото училищно представяне;
- нарушения на вниманието (концентрация, устойчивост) и последващи трудности в обучението;
- занижаване на социалната активност и контакти;
- наличие на проблемни взаимоотношения с връстниците;
- опозиционно поведение и/или агресивни прояви;
- трайно повишено равнище на тревожност, изразяващо се в необичайни телесни реакции и промени (загуба на тегло, безсъние, психомоторни тикове и др.);
- плач и/или страхови реакции;
- поведенчески прояви, различни от обичайните;
- податливост на заболявания и поведенчески разстройства.

Родителският конфликт се разгръща най-често в споровете за упражняване на родителските права над детето. Най-тежката форма на родителския конфликт е

отчуждението на детето към единия от родителите.

Родителското отчуждение е целенасочено създаване на отделна/единствена връзка между детето и единия родител, като се отхвърля другия родител. То засяга този родител, с който детето не живее или който не упражнява родителските права след раздялата, или развода с другия родител.

Индикатори за родителско отчуждение при децата:

- детето не иска да има никакъв контакт с единия родител, изпитва само негативни чувства към него;
- демонстрира, че изпитва само позитивни чувства към другия родител, основно отглеждащия го.

Характерни особености на отчуждаващия родител:

- настоятелно взема самостоятелни (еднолични) решения за живота на детето, без да се консултира с другия родител;
- възпрепятства достъпа на отчуждения родител до информация за успеха в училище, за развитието на детето, за представянето му в детската градина или за ежедневието, домашния живот;
- прави целенасочени негативни изказвания за другия родител пред детето или т.нар. „очерняне“, дискредитиране, злепоставяне пред детето, което оказва неблагоприятно влияние във всички области от развитието на детето.

Специфични проявления при детето, освен емоционални и поведенчески промени, показващи вероятно наличие на родителско отчуждение:

- дихотомия/разцепване в отношението към двамата родители, едната родителска фигура се идеализира за сметка на другата, която се „вижда“ като изцяло негативна;
- споделяне на информация с неподходящо съдържание (напр.: „Моят татко си имаше любовница, докато с мама живееха заедно.“; „Аз съм се появил случайно. Мама всъщност не е искала да ме ражда, но така се е случило.“);
- отправяне на неаргументирани нападки към единия родител (например: „Моят татко е глупак.“; „Моята майка е лоша майка.“);
- идентификация с позицията на единия родител като жертва (например: „Татко ни изостави и ни остави без парички.“; „Мама избяга с друг мъж.“; разминаване в обръщенията към двамата родители (например: вместо „татко“ детето се обръща към баща си по име, като същевременно обръщението към майката е „мамо“ или обратното).

В тези случаи детето показва, че има проблем, който го тревожи и с който не може да се справи, че има нужда от подкрепата на възрастен, на когото може да се довери.

Препоръки за действия към детето от страна на работещите в детските градини и училища при наличие на описаните проявления:

- *позитивен подход към детето;*
- *дискретно наблюдаване на поведението му;*
- *провеждане на разговор с детето, който цели да се установи начинът, по който се чувства и дали има нещо, което го тревожи;*
- *предоставяне на пространство за споделяне и изслушване на детето, без да се изразява позиция от страна на специалиста, в защита или упрек към едната или другата страна, без да се правят опити за разрешаване на проблема между родителите;*
- *при данни от разговора с детето за конфликтни отношения в семейството, които*

го тревожат и угнетяват, следва да се информира ръководството на училището, да се проведе екипна среща между специалистите от детска градина/училище, имащи отношение към детето, психолог, педагогически съветник за обсъждане на случая и последващите действия за подкрепата му; може да се извърши и консултация с външен специалист, какъвто може да бъде експерт от Държавната агенция за закрила на детето, включително специалистите на Националната телефонна линия за деца 116 111, която работи 24 часа, седем дни в седмицата и е безплатна на територията на цялата страна, която гарантира конфиденциалност на обаяданията.

- при данни, че дете се намира в риск за психическото и/или физическото здраве и живота на детето, се сезира органа за закрила на детето на местно ниво – дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеене на детето, към която функционира отдел „Закрила на детето“, в изпълнение на задължението за съдействие по чл.7, ал.2, във връзка с ал.1 от Закона за закрила на детето.

III. Подкрепа на дете в ситуация на родителски конфликт в детската градина/училището

Рискови или неблагоприятни фактори от семейството оказват влияние и върху начина, по който детето учи, формира приятелства, играе, участва в света на училищната общност. Детската градина и училището са средата, в която семейните трудности и неразбирателства могат да намерят външен израз в поведението и емоционалното състояние на детето.

Оказването на подкрепа на дете, попаднало в ситуация на родителски конфликт, е специфичен и продължителен във времето процес, който предполага различни равнища на подкрепа от страна на предучилищните и училищните специалисти, съгласно Етичния кодекс на работещите с деца, който следва да е неотменна част от длъжностната характеристика на педагогически и непдагогическия персонал.

Подкрепата на дете в ситуация на родителски конфликт при раздяла не е изолиран процес и предполага няколко основни равнища:

- индивидуална подкрепа на детето;
- осъществяване на контакт с родителите – сигнализиране във връзка с притесненията на детето и комуникация с тях за разрешаване на ситуацията в подкрепа на детето;
- съвместни действия за осигуряване на подкрепяща среда.

Процесът на подкрепа е в следната последователност:

- идентифициране на конфликтна ситуация;
- формиране на екип за подкрепа;
- изготвяне на план за подкрепа, както и мониторинг на напредъка и развитието.

➤ **Оказването на индивидуална подкрепа** – чрез подпомагане на детето да се справи с негативните емоции, да повиши самооценката и мотивацията си за учене.

Учителят е първият, който може да подпомогне детето в процеса на адаптация с новата семейна ситуация, предразполагайки го към разговор и споделяне. Важно е детето да припознае педагога като подкрепяща фигура, към която да се обърне при нужда. Необходимо е детето да бъде изслушано и успокоено, без да се търси директно разрешаване на проблема, който излиза извън компетенциите и професионалната роля на учителя/възпитателя. Най-важният момент в комуникацията с детето е то да бъде предразположено да споделя своите чувства и въпроси относно раздялата, в условията на сигурност и доверие. Тези разговори

трябва да се случват насаме и информацията от тях да не бъде разгласявана най-вече сред връстниците на детето.

➤ **Комуникация и включване на родителите.** Поддържането на позитивни отношения с родителите е от особено значение за ефективното подпомагане на детето при справяне с конфликтната ситуация при раздяла. Важно е екипът, който участва в подкрепата на детето, да разполага с актуална информация, като общува с родителите и ги информира за развитието на детето в училището или детската градина.

При наличие на непълно семейство (при раздяла, развод и др.) екипът на детската градина или училището следва да е информиран:

- за отношенията в семейството, ако има наличие на родителски конфликт, в който е въввлечено детето;

- по въпросите, свързани с родителските права и попечителството над детето;

- режима на контакти, ако има въведени някакви ограничения;

- за достъпа на другия родител до информация за детето и неговото развитие и др., при данни за ограничение на същите.

Служителите в детската градина и училището следва да се съобразяват с правните разпоредби и при неяснота или съмнение да се обръщат към ръководството на училището за установяване на актуалната родителска ситуация.

Важно е педагогът да умеє да удържа границите на професионалната си роля, като съблюдава най-добрия интерес на детето, без да заема страна в конфликта или да изземва функциите на медиатор. Необходимо е да се запазва правото на детето и семейството на личен живот и ненамеса в него. При желание от страна на родителите учителят може да ги насочи към специалист по разрешаване на конфликти и семейни спорове, като запази нужния неутралитет. При възможност учителят може да потърси съдействие от педагогическия съветник (психолог), който да установи връзка с родителите и да окаже специализирана подкрепа.

Родителите трябва да бъдат информирани от страна на образователната институция, че при наличие на риск за детето, ще бъде подаден сигнал до Дирекциите „Социално подпомагане“, Отдел „Закрила на детето“ по настоящ адрес на детето (адресът, на който детето пребивава), съгласно чл. 7 от ЗЗДет., а именно при задълбочаващи се поведенчески проблеми и при отказ за съдействие от тяхна страна.

➤ **Осигуряване на подкрепяща среда.** При установена ситуация на родителски конфликт при раздяла, учителят трябва да създаде необходимата подкрепяща среда за детето в рамките на класа/групата – създаване на атмосфера на приемане и разбиране по отношение на различните семейства, с което да се предотврати потенциален тормоз или изолация от страна на съучениците. Необходимо е в училището да се използват възможностите в часа на класа или друг учебен предмет, да се обясни на децата, че съществуват различни семейства – семейства с двама родители, с един родител, разделени родители, разширени семейства и др., но това не прави децата различни.

Успоредно с това *учителят трябва да спазва установените граници на професионално поведение. Необходимо е да бъде едновременно и подкрепящ, и взискателен към детето, което ще помогне за създаването на структурирана и предвидима среда* за оставане във връзка с другите в естествения процес на обучение и общуване, като това ще даде на детето усещане за спокойствие и сигурност, които са особено необходими в ситуация на родителски конфликт при раздяла.

В случаите, когато оказаната подкрепа на детето в рамките на образователната

институция не повлиява положително затрудненията в поведението на детето, както и при отказ от страна на родителите за сътрудничество, е необходимо екипът, ангажиран по случая на детето, да сигнализира устно и писмено Дирекция „Социално подпомагане“ по местоживее на детето за предприемане на мерки за закрила по реда на Закона за закрила на детето.

IV. Уведомяване за дете в риск и действия на органите за закрила

Кога едно дете е в риск?

Съгласно разпоредбите на Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила за нормалното му физическо, умствено, нравствено и социално развитие и на защита на неговите права и интереси. В параграф § 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето е посочено **определението на понятието дете в риск:**

- чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;
- което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение, или наказание в или извън семейството му;
- за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

Важно е да се знае, че:

- дете, въввлечено в тежък родителски конфликт, е дете в риск;
- отчуждаването на детето от единия родител в ситуация на конфликт следва да се разглежда като форма на насилие с тежки последици върху психическото развитие на детето и неговото поведение, т.е. е дете в риск.

Действия при риск за детето, съгласно разпоредбите на чл. 7 от ЗЗДет.

При наличие на информация или на съмнение за дете в риск, всяко лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, незабавно следва да уведоми някой от следните органи за закрила на детето:

- Дирекция „Социално подпомагане“, по местоживее на детето (с отдел „Закрила на детето“, където работят социални работници);
- Министерство на вътрешните работи – районните полицейски управления по места;
- Държавната агенция за закрила на детето.

Достатъчно е да се уведоми един от изброените органи, за да се изпълни задължението по ЗЗДет.

Същото задължение за уведомление има и всеки, който при упражняването от него професия или дейност в изпълнение на служебните си задължения има информация или съмнения за наличие на риск за детето, дори ако това е обвързано с професионална тайна. Сигналят може да бъде подаден писмено, на място или по телефона.

Сигнал за дете в риск може да бъде подаван по всяко време на денонощието, без почивен ден и на безплатната Национална телефонна линия за деца 116 111, която се управлява и мониторира от Държавната агенция за закрила на детето.

При постъпване на сигнал в ДАЗД (по имейл, телефон, на място и др.), съгласно чл. 7,

ал. 3 от Закона за закрила на детето той се изпраща незабавно на съответната дирекция „Социално подпомагане“ по настоящ адрес на детето – адресът, на който детето пребивава. ДАЗД проследява/контролира работата по случая, координира действията на институциите.

При постъпване на сигнал за дете в риск в дирекция „Социално подпомагане“ служители от отдел „Закрила на детето“ правят оценка на риска и проверка на място. Срещат се с детето, негови близки, съседи, учители, лекари и други, които могат да дадат информация за състоянието и поведението му. Целта е да се предприемат мерки за закрила по реда на Закона за закрила на детето, съобразени със спецификата на случая. Във всички случаи подходът е индивидуален и съобразен с най-добрия интерес на детето. Съгласно чл. 123, ал. 1 от Административнопроцесуалния кодекс, решението по сигнала се съобщава на подателя. В конкретните случаи това е необходимо, за да може да бъде оказана индивидуална подкрепа на детето, за да се справи с негативните емоции, да повиши самооценката и мотивацията си за учене, а също така, за да могат да се поддържат позитивни отношения с родителите при общуването с тях и при информирането за развитието на детето в детската градина или училището.

В образователната институция следва да се въведе режим на документиране/регистрация на информацията по случаите на деца в риск, с оглед проследяване на последващите действия и резултатите от тях. Важно е да бъде съхранена информацията и за служителя, приел сигнала, от сезираната институция за детето/ученика, което се нуждае от закрила. Регистрирането на тези случаи ще даде възможност да се проследи изпълнението на задължението за съдействие по чл. 7 от ЗЗДет., както и да се улесни събирането на допълнителна информация във връзка с извършване на последващо проучване от страна на отговорните институции по повод подадения сигнал.

Взаимодействието на образователната институция с отдел „Закрила на детето“ при подаден сигнал за дете в риск – възпитаник на детската градина или училище, е от изключителна важност за успешното разрешаване на случая и за отпадане на рисковите фактори за децата.

V. Деца в ситуации на конфликт между родители и на раздяла/развод с международен елемент

В съвременния свят на свободно движение на хора, все по-често се срещат случаи на деца от смесени бракове/връзки. Конфликтите по повод на децата при раздяла/развод с международен елемент са особено тежки и създават опасност единият родител, който не упражнява родителските права, значително да бъде изолиран от важна част от развитието на детето – неговото образование.

Съгласно чл. 85 от **Кодекса на международното частно право (КМЧП)**, отношенията между родители и деца се уреждат от правото на държавата, в която е тяхното общо обичайно местопребиваване. Ако родителите и детето нямат общо обичайно местопребиваване, отношенията между тях се уреждат от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на детето, или от неговото отечествено право, ако то е по-благоприятно за него. За „обичайно местопребиваване“ се счита мястото, което отразява определена интеграция на детето в социалната и семейната среда в държавата, в която живее в момента и съответно ходи на училище или детска градина.

След влизането на Република България в Европейския съюз и произтичащите от това права на българските граждани, свързани със свободното движение на хора, възникналите спорове с международен елемент относно упражняването на родителските права, попадат в

приложното поле на Регламент (ЕО) №2201/2003 на съвета от 27 ноември 2003 година относно подсъдността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) №1347/2000. Този акт по силата на европейското право има пряко приложение в Република България и има предимство пред нормите на вътрешното законодателство, които му противоречат. **Регламентът се прилага между всички държави, членки на Европейския съюз (с изключение на Дания), по граждански дела, отнасящи се до:**

- развод, законна раздяла или обявяването на нищожността на брака;
- определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителска отговорност.

Международната компетентност относно дела, *свързани с родителската отговорност* по Регламент (ЕО) №2201/2003 е определена с оглед интересите на детето и в съответствие с критерия за териториална близост. Компетентността, по правило, е по обичайното местопребиваване на детето.

Следва да се знае, че съдебните решения за родителската отговорност, постановени в една държава-членка на ЕС, се признават във всяка друга държава-членка, без необходимост от каквито и да било допълнителни процедури.

В Регламент (ЕО) № 2201/2003 е предвидена и разписана процедура за обмен на информация по делата за родителската отговорност, която се търси в повечето случаи на деца с международен елемент. Съгласно чл. 55 от Регламент (ЕО) № 2201/2003, централните органи, при поискване от централните органи на друга държава-членка или от носителя на родителската отговорност, сътрудничат по специфичните въпроси за постигането на целите на регламента. Те действат пряко или посредством публичните органи или други органи, те предприемат всички подходящи стъпки в съответствие със закона на тази държава-членка по въпросите на закрила на личните данни за събиране и обмен на информация за положението на детето, за всички висящи производства, предоставяне на информация и подпомагане на носителите на родителска отговорност, които търсят признаването и изпълнението на решение на тяхната територия, и по специално засягаща правото на лични отношения с детето и връщане на детето и т.н.

Важно е да се има предвид, че децата имат право на лични отношения и пряк контакт с двамата си родители, дори ако те живеят в различни страни. В ситуации на конфликт между родители и на раздяла/развод с международен елемент, особено важна е ролята на учебното заведение, което посещава детето, да се спазва задължението за зачитане правото на информация за детето и на двамата родители.

Препоръчително е в началото на учебната година и своевременно при промяна на обстоятелствата в ситуации на родителски конфликт, **двамата родители – независимо от тяхната националност, заедно с учителите да установят как родителите ще упражняват своите права в детската градина/училището:**

- периодично и своевременно да получават информация за успеха и развитието на децата им в образователния процес, за спазването на правилата в детската градина и в училището и за приобщаването им към общността;
- да се срещат с ръководството на детската градина или училището, с класния ръководител, с учителите и с другите педагогически специалисти в определеното приемно време или в друго удобно за двете страни време;
- да се запознаят с училищния учебен план или със съответната педагогическа система в детската градина;

- да присъстват, и при желание от тяхна страна да бъдат изслушвани, когато се решават въпроси, които засягат права и интереси на детето или ученика;

- най-малко веднъж годишно да получават информация, подкрепа и консултиране в детската градини или в училището по въпроси, свързани с образованието, с кариерното ориентиране и с личностното развитие на децата им.

Посочените по-горе права принадлежат и на родителя, на когото със съдебното решение не е предоставено упражняването на родителски права, защото задължението и правото на последния да се грижи за физическото, умственото, нравственото и социалното развитие на детето не отпада, а само се модифицира по време – непосредствено в рамките на времето за лични отношения.

Когато спорещите страни не са жители на Общността, е приложима **Хагската конвенция за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата** (приета в Хага на 19.10.1996 г., ратифицирана, обнародвана и в сила за България от 01.02.2007 г.).

Следва да се имат предвид и случаите, при които е налице неправомерно прехвърляне или задържане на детето. Когато родителите на едно дете са от различни националности, много често се случва единият родител да реши да вземе детето и да се премести да живее на друго място, различно от обичайното местопребиваване на детето. Много често става въпрос за следната ситуация: сключен брак между българка и чужденец. Има родено дете от брака. Семейството живее в чужбина. Майката идва с детето в България и не се връща в страната, в която са живели преди това, като задържа детето при себе си. Бащата подава молба по реда на **Хагската конвенция за международните аспекти на отвлечане на дете** чрез Министерството на правосъдието до Софийски градски съд, който съд е компетентен да разглежда дела от такъв характер като иска съдът да постанови връщане на детето в държавата на неговото обичайно местопребиваване. В дадения пример с наша гражданка, която решава да заживее в България, без съгласието за това на бащата, обикновено става дума именно за неправомерно прехвърляне или задържане на детето.

Родителят има право на информация за успеха и развитието на детето в образователно-възпитателния процес, дори и ако са постановени мерки за ограничаване на родителските права. Децата обичат по своему и двамата си родители и имат право на подкрепа от тях и от професионалистите, които се грижат за децата.

Нека заедно подкрепяме децата и постигаме повече за тях!